

nin onların halifeliklerinden önceki yıllarda gerçekleştiği düşünülebilir.

Kaynaklarda Hâris b. Kelede'nin çocuklarına da geniş yer verilmiştir. Bunlardan Nâfi', Nudayr ve Hâris ünlü birer sahâbî, babası gibi hekim olan Nadr ise Resûl-i Ekrem'in emriyle Hz. Ali tarafından öldürülen ünlü bir müşriktir. Hâris, Süme-ye adlı câriyesinden doğan ve künyesi biz-zat Hz. Peygamber tarafından verilen Ebû Bekre ile Emevîler'in Irak valisi Ziyâd b. Ebîh'in neseplerini reddetmiştir. Kızlarından birinin de sahâbîlerden Bas-ra Valisi Utbe b. Gazvân ile evli olduğu bilinmektedir.

Hâris b. Kelede'nin teşhis ve tedavi konularında çok başarılı olduğu, hangi hastalığa hangi ilâcın verileceğini iyi bildiği, geniş kültürünün ve tecrübelerinin yardımıyla halkın gelenek ve alışkanlıklarını da göz önünde tutarak kendine has tedavi yöntemleri geliştirdiği rivayet edilir. Büyük bir kısmı İbn Ebû Usaybia'nın 'Uyûnü'l-*enbâ*'nda yer alan *el-Muḥâ-vera fi't-ṭib* adlı küçük hacimli bir eserin ona ait olduğu kabul edilmektedir. Ancak İran'da bulunduğu sıralarda Sâsânî Hükümdarı Enûşirvân (531-579) ile yaptığı tıp sohbetlerinin kaleme alınmış şekli olan esere, sonraki yıllarda halk sağlığıyla ilgili çeşitli darbimesellerin de karıştığı kabul edilmektedir. Bu metinde ona mal edilen şu tavsiyeler modern tıp açısından da dikkat çekicidir: "Güneş altında fazla kalmayın. Mide hastalıklarının yuvası, az yemek ise devânın başıdır. Çok yaşamak isteyen kahvaltısını erken yap-sın, akşam yemeğini erken yesin, az borç-lansın, az cinsî münasebette bulunsun, sağlıklı iken ilâç kullanmaktan sakınsın, bir hastalık ortaya çıktığı zaman onu müzmin hale gelmeden önce izâle etsin; çünkü insan bedeni toprak gibidir, ıslah edersen mâmur, ihmal edersen harap olur. Pastırma yemek, tok karnına ha-mama girmek veya cinsî münasebette bulunmak, yaşlı kadınla evli olmak ve cin-sel yaşamını onunla sürdürmek vücudu yıpratır. Genç kadınla evlenin, meyveyi ol-gunlaşınca yiye, bedeniniz hastalığa ta-hammül ettiği müddetçe ilâç kullanma-yın, zira ilâç bir hastalığı giderir, fakat bir başka rahatsızlığa yol açar. Sabah kah-valtısından sonra biraz uyuyun, akşam yemeğinden sonra ise kırk adım yürü-yün".

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 147, 198, 247; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Sâvî), s. 68, 125, 151; İbn Düreyd, *el-İstikâk*, s. 305-306; İbn Cülcül, *Taba-kâtü'l-eṭṭibbâ* (nşr. Fuad Seyyid), Kahire 1955, s. 54; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 289, 567-568; III, 541, 567; IV, 389-390; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 94; III, 154; IV, 9-11; İbnü'l-Esir, *Üs-dü'l-gâbe* (Bennâ), I, 413; İbnü'l-Kiftî, *İḥbârü'l-'ulemâ*, s. 111-113; İbn Ebû Usaybia, *'Uyûnü'l-enbâ*, s. 162-165; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 276, 288-289; III, 544, 555, 557-558, 571-572; IV, 226, 335, 340, 346, 350, 389; *Keşfü'z-zunûn*, I, 783; Gâlib Ata, *Tıp Târîhi*, İstanbul 1341/1925, I, 127; a.mlf., *Tıp Fakültesi*, İstanbul 1341, s. 30-35; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (Mutlu), I, 319; II, 100-101; Sezgin, *GAS*, III, 203-204; Ferîd Vecdî, *DM*, III, 398-403; Kernâl es-Sâmer-râî, *Muḥtaşar târiḥu't-ṭibbi'l-'Arabî*, Beyrut 1404/1984, s. 267-278; Muhtâr Sâlim, *et-Ṭib-bü'l-İslâmî beyne'l-akide ve'l-ibdâ*, Beyrut 1408/1988, s. 67-72; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtibü'l-İdâriyye* (Özel), II, 212-218; III, 77; Ch. Pellat, "al-Harîṭh b. Kalada", *EP Suppl.* (İng.), s. 354-355.



ABDULLAH KÖŞE

HÂRİS b. MİSKÎN

(الحارث بن مسكين)

Ebû Amr el-Hâris b. Miskîn
b. Muhammed el-Ümevî el-Mısrî
(ö. 250/864)

Mâlikî fakihî.

154 (771) yılında doğdu. Emevîler'in Mısır valisi Abdülazîz b. Mervân'ın torunu olan Muhammed b. Zebbân b. Abdülazîz'in mevlâsıdır. İlim tahsiline ileri yaş-larda başladı. Süfyân b. Uyeyne, Eşheb el-Kaysî, İbn Vehb, İbnü'l-Kâsım gibi âlim-lerden hadis rivayet etti; ayrıca bu son iki hocasından fıkıh öğrendi. Güvenilir bir râvî kabul edilen Hâris Mısır ve Bağdat'ta hadis dersleri verdi; kendisinden Ebû Dâvûd, Nesâî, Abdullah b. Ahmed b. Han-bel, Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, İbn Vaddâh, Ebû Hâtım er-Râzî gibi âlimler rivayette bu-lundular.

Halife Me'mûn'un Mısır seferi esnasın-da vezir Fazl b. Mervân'ın başkanlığında mezâlîm mahkemesi kuruldu, Hâris de kadılık görevi verilmek üzere meclise çağ-ırıldı. Yöneticilerin haksızlığına uğrayan bir kişinin Hâris'i şahit göstermesi ve onun da idareciler aleyhine ifade vermesi üzerine halk galeyana geldi. Halifenin hu-zuruna çıkarılan Hâris, idarecilerin halka zulmettiğini burada da tekrar edince is-yana sebebiyet verebileceği endişesiyle Bağdat'a sürüldü (217/832). Daha sonra burada halku'l-Kur'ân'la ilgili resmî gö-rüşü benimsemediği için hapsedildi. Mü-tevekkil-Allellah halife olunca onu ser-

best bırakarak (232/847) Mısır (Kahire) kadılığı ile görevlendirdi. Hâris'in bu gö-revi sürekli reddetmesi üzerine kadılık makamı beş yıl boyunca boş kaldı. Niha-yet arkadaşlarının ısrarı üzerine Fustat'a giderek göreve başladı (10 Cemâziyelev-vel 237/9 Kasım 851).

Devlet adamlarından mümkün olduğu kadar uzak duran, görüştüğü zamanlar-da da doğruyu söylemekten çekinmeyen Hâris, kadılığı sırasında adaletten sapma-maya büyük özen gösterdi ve bid'atlarla mücadele etti. Mensubu bulunduğu Mâ-likî mezhebinin görüşlerine uygun olarak verdiği bir hükmün, huzurundaki fakih-lerle istişare ettikten sonra halife tara-fından bozulması üzerine görevinden ayr-ırıldı (245/859). Hâris b. Miskîn 27 Rebû-levvel 250 (8 Mayıs 864) tarihinde vefat etti.

Hâris'in Eşheb el-Kaysî, İbn Vehb ve İb-nü'l-Kâsım'ın ittifak ettiği görüşlerle il-gilli bir eser kaleme almış olduğu kaynak-larda zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, *et-Târîḥu's-şâgîr*, II, 392; Vekî', *Aḥ-bârü'l-kuḍât*, III, 240, 326; İbn Ebû Hâtım, *el-Cerḥ ve't-ta'dîl*, III, 90; Kindî, *el-Vülât ve'l-ku-ḍât*, s. 353-359; a.e. (Guest), s. 462, 467-475, 502-505; İbn Hibbân, *eş-Şikâṭ*, VIII, 182; Hatîb, *Târîḥu Bağdâd*, VIII, 216-218; Şirâzî, *Tabakâ-tü'l-fukahâ*, s. 158; Kâdî İyâz, *Tertibü'l-medâ-rik*, I, 569-577; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 56-57; Mizî, *Teḥzibü'l-Kemâl*, V, 281-285; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XII, 54-58; a.mlf., *Tezkire-tü'l-huffâz*, II, 514-515; Sübkî, *Tabakât*, II, 113-114; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcü'l-müzheb*, s. 107; İbn Hacer, *Teḥzibü't-Teḥzîb*, II, 156-158; İbn Tağrıberdî, *en-Nücumü'z-zâhire*, II, 289, 331; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâdara*, I, 308; II, 144; İb-nü'l-İmâd, *Şecerât*, II, 121; Mahlûf, *Şeceretü'n-nür*, I, 67.



MEHMET ERDOĞAN

HÂRİS el-MUHÂSİBÎ

(bk. MUHÂSİBÎ).

HÂRİS b. MÜRRE

(الحارث بن مروة)

el-Hâris b. Mürre el-Abdî
(ö. 42/662)

Hız. Ali'nin kumandanlarından.

Tâbiünden olup Abdülkays kabilesine mensuptur. Tarih sahnesine ilk defa Hz. Ali'nin halifeliği zamanında çıkmıştır. Sıf-fîn Savaşı'nda Hz. Ali'nin sol cenah piya-de birlikleri kumandanı olarak görev ya-pan Hâris (Nasr b. Müzâhim, s. 205), 37

(657-58) yılında Basra'dan çıkıp Nehrevan'a giden Hâriciler'den bir grubun yol-
da rastladıkları Abdullah b. Habbâb b.
Eret ve hamile karısı ile Abdülkays kabi-
lesinden üç kadını öldürdüklerine dair ha-
berler üzerine olayı tahkik etmek için Hz.
Ali tarafından Hâriciler'e elçi olarak gön-
derildi. Bazı tarihçiler, onun Nehrevan'da
görüştüğü Hâriciler tarafından öldü-
rüldüğünü kaydederse de (Taberî, V, 82;
Mes'ûdî, II, 415) bu doğru değildir.

Hâris b. Mürre, 39 (659) yılında Hz.
Ali'nin emriyle Mekrân (Mükrân), Kandâ-
bîl ve daha sonra Kîkan (bugün Pakis-
tan'ın Kalat bölgesi) dağlarına akınlar
yaptı ve çok miktarda ganimet ele geçir-
di. Hz. Ali'nin öldürüldüğünü duyunca
41'de (661) Mekrân'a çekildi ve Muâvi-
ye'nin halife olduğunu öğrenmesi üzeri-
ne ordusuyla birlikte tekrar Kîkan'a dön-
dü (42/662). Burada mahallî güçler tara-
fından pusuya düşürülerek ordusunun
büyük bir kısmıyla birlikte öldürüldü. Kay-
naklar onun cesuru bir kumandan olduğu-
nu kaydeder.

BİBLİYOGRAFYA :

Nasr b. Müzâhim, *Vak'atü Şifrin* (nşr. Abdüs-
selâm M. Hârûn), Kahire 1401/1981, s. 205; Ha-
lîfe b. Hayyât, *et-Târîh* (Zekkâr), s. 214, 229; İbn
Habîb, *el-Muhabber*, s. 154; Belâzürî, *Fütûh*
(Ridvân), s. 421; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), V,
82; Mes'ûdî, *Mürûcü'z-zeheb* (Abdülhamîd), II,
415; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, III, 342, 391; Zirikî,
el-A'lâm, I, 205; Dihhudâ, *Luğatnâme*, XI, 77;
Athar el-Mübârekfûrî, *Ricâlü's-Sind ve'l-
Hind*, Kahire 1977, s. 378-379; Abdullah Mü-
beşşir et-Tirâzî, *Mevsû'atü't-târîhî'l-İslâmî ve'l-
hadâretü'l-İslâmiyye li-bilâdi's-Sind ve'l-Ben-
câb*, Cidde 1403/1983, I, 136; *A'yânü's-Şi'a*,
IV, 374-375; Abdüsselâm et-Termânî, *Ehdâ-
şü't-târîhî'l-İslâmî*, Dimaşk 1408/1988, I, 390;
Recep Uslu, *Sind'de İslâm Fetihleri: 15-240/
636-854* (yüksek lisans tezi, 1990), MÜ Sosyal
Bilimler Enstitüsü (İSAM Ktp., nr. 10577), s. 40-
42.



RECEP USLU

HÂRİS b. NEVFEL

(الحارث بن نوفل)

el-Hâris b. Nevfel
b. el-Hâris b. Abdilmuttalib
el-Hâşimî el-Kureşî
(ö. 35/655 [?])

Sahâbî.

Tâbiinden olduğu da söylenmektedir.
Babası ile beraber Bedir Gazvesi'nden he-
men sonra veya Hendek Gazvesi esnasın-
da müslüman oldu ve Medine'ye hicret
etti. Bedir Gazvesi'ne müşrik olarak ka-
tıldığına ve esir edildiğine dair rivayet za-

yıftır. Hz. Peygamber Hâris'i önce Mek-
ke'de zekât tahsildarlığına, ardından Cid-
de valiliğine tayin etti. Bundan dolayı Hu-
neyn Gazvesi'ne katılmadı. Hz. Ebû Be-
kir halife olunca onu bu vazifeden azlet-
ti. Bazı kaynaklarda Hz. Ömer tarafından
Mekke valiliğine getirildiği, Hz. Osman
zamanında bir süre daha bu görevde kal-
dığı, daha sonra Basra valiliğine tayin
edildiği, Hz. Osman'ın hilâfetinde Tâif'te
de valilik yaptığı rivayet edilmektedir. Ab-
dullah b. Âmir b. Küreyz'in Basra valiliği
sirasında orada ikamet etti. Resûl-i Ek-
rem'e benzeyenlerden biri sayılan Hâ-
ris'in Hz. Peygamber'den ve Hz. Âişe'den
birer rivayeti mevcut olup bunlar Ebû
Dâvûd ve Nesâî'nin sünenleriyle Ahmed
b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde yer almak-
tadır. Kendisinden oğlu Abdullah, toru-
nu Hâris b. Abdullah ve Ebû Miclez riva-
yette bulunmuşlardır. Hâris 35 (655) yı-
lında Basra'da yetmiş yaşlarında vefat
etmiştir. Bazı kaynaklarda ise Muâviye'-
nin hilâfetine (661-680) yetiştiği belirtil-
mektedir.

Hâris b. Nevfel, Ebû Süfyân'ın kızı Hind
ile evliydi. Abdullah, Muhammed el-Ek-
ber, Rebîa, Abdurrahman, Remle, Üm-
mü'z-Zübeyr ve Zarîbe adlı çocukları bu
hanımdan doğdular. Diğer çocukları Ut-
be, Muhammed el-Asgar, Hâris ve Ray-
te'nin anneleri Ümmü Amr binti'l-Mut-
talib, Sa'd'ın annesi ise bir cariye idi. Üm-
mü'z-Zübeyr'in annesinin Safiyye bint
Amr b. Ümeyye olduğu da rivayet edil-
mektedir. Bir diğer karısı Ebû Leheb'in
kızı Dürre'den de Ukbe, Velîd ve Ebû Müs-
lim adlı çocukları olduğu kaydedilmekte,
bazı kaynaklarda Dürre'nin bu çocukları-
nın Hâris b. Nevfel'den değil, Bedir'de kâ-
fir olarak öldürülen kocası Hâris b. Âmir'-
den olduğu belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 100; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 41;
İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 14; VIII, 50; İbn Habîb,
el-Muhabber, s. 65, 104, 450; Buhârî, *et-Târî-
hu'l-kebir*, II, 283; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-
ta'dil*, III, 91; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 297; İb-
nü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 419; III, 207; V, 449-
450; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm: 'ahdü'l-hulefâ'i'r-
râşidîn*, s. 463; Safedî, *el-Vâfi*, XI, 242-243; XIV,
10; Fâsî, *el-İkdu's-semîn*, IV, 29-32; İbn Hacer,
el-İşâbe, I, 292-293, 297; III, 58; İbn Fehd, *Gâ-
yetü'l-merâm*, I, 35-39; Wensinck, *el-Mu'cem*,
VIII, 53.



ASRİ ÇUBUKÇU

HÂRİS b. RİB'Î

(bk. EBÛ KATÂDE).

HÂRİS b. SIMME

(الحارث بن الصمة)

Ebû Sa'd el-Hâris b. es-Simme
b. Amr en-Neccârî el-Hazrecî
(ö. 4/625)

Uhud Gazvesi'nde
Hz. Peygamber'in
etrafından ayrılmayan
sahâbilerden biri.

Künyesi bazı kaynaklarda Ebû'l-Cü-
heym olarak geçmekteyse de Ebû'l-Cü-
heym onun sahâbî olan oğullarından bi-
ridir (İbn Hacer, I, 281). Resûl-i Ekrem,
hicretten sonra ensarla muhâcirler ara-
sında yaptığı kardeşlik (muâhât) merasi-
minde onunla Suheyb b. Sinân'ı kardeş
ilân etmiştir. Hâris Bedir Gazvesi'ne ka-
tılmak istemiş, ancak deveden düşüp ya-
ralandığı için Ravhâ'da Hz. Peygamber
tarafından geri çevrilmiş, fakat zaferden
sonra savaşa katılmış gibi kendisine ga-
nimetten pay ayrılmıştır. Uhud Gazvesi'n-
de önemli hizmetler gören Hâris, bu sa-
vaşta zor durumda kalan arkadaşlarının
yardımına koşmuş, Resûlullah'ın özel hiz-
metinde bulunmuş, müslümanların da-
ğıldığı sırada Resûl-i Ekrem'in yanından
ayrılmayan ve ona ölüm biatı yapan beş
on kişi arasında yer almıştır. Hz. Peygam-
ber, bu sırada kendisini öldürmeye gelen
Übey b. Halef'i Hâris'in mızrağını kulla-
narak öldürmüş, yine aynı maksatla Re-
sûl-i Ekrem'i arayan Osman b. Abdullah
el-Mugîre'yi de Hâris katletmiştir. Hâris
bu savaşta Resûlullah'ın emriyle Hz. Ham-
za'yı aramaya çıkmış, onun parçalanmış
cesediyle karşılaşınca başından uzun sü-
re ayrılamamış, ardından gönderilen Hz.
Ali Hamza'nın naaşı başında Hâris'i gö-
rünce duygulu bir şiir söylemiştir.

Hâris, Resûl-i Ekrem tarafından Mün-
zir b. Amr başkanlığında Necidliler'e İslâm'ı
tebliğ için gönderilen heyet içinde
yer almıştır. Heyette bulunanlar Bi'rîma-
ûne'de kuşatılıp şehid edildiği sırada on-
lardan ayrı olan Hâris ile Amr b. Ümeyye
katliamdan kurtulmuştur. Ancak duru-
mu öğrenince geri dönmeyi doğru bulma-
yan Hâris arkadaşlarını öldürenlere yeti-
şerek onlarla bir süre savaşmış, fakat bir
müddet sonra şehid edilmiştir. Düşmana
esir düşen Amr b. Ümeyye ise daha son-
ra serbest bırakılmıştır.

Hâris b. Simme'nin, Taberânî'nin *el-
Mu'cemü'l-kebir*'inde (III, 271) kayde-
dilen bir rivayetine göre Uhud'da Hz. Pey-
gamber kendisine Abdurrahman b. Avf'i